

A könyvtárak és a Google

Érdekes különszámot jelentetett meg a „Library Philosophy and Practice” 2007 júniusában *Mariana Regalado* és *Jill Cirasella* (*Brooklyn College Library*) szerkesztésében, a könyvtárak további fejlődéséről az ún. Google-korban. A könyvtárosok és a könyvtárak is változnak a környezetük változásaihoz alkalmazkodva, megtartva ugyanakkor feladatukat és küldetésüket. Ez igaz a kódexek korától kezdve az online szövegek elérhetőségéig. A változások felgyorsultak a számítógépek elterjedésével, és a változások legújabb elemét a Google jelenti. A Google-kor kezdetének azt az időpontot jelölhetjük ki, amikor a cég túllépett eredeti keresőgép-szolgáltatásán, és robbanásszerűen kínálja a legkülönbözőbb online eszközöket.

A könyvtárosok ehhez a változáshoz háromféleképpen alkalmazkodtak: használják ezeket az eszközöket; saját könyvtári eszközeiket fejlesztik tovább és újakat is alkotnak; végül megbirkóznak ezen eszközök társadalmi és pedagógiai hatásaival. A különszám ezek egyedi példáit nyújtja az olvasóknak.

A közlemények három csoportba sorolhatók: Az elsőbe azok tartoznak, amelyek azt példázzák, hogy a könyvtárosok a Google-kor eszközeinek előnyeit miképpen hasznosíthatják szolgáltatásaik javítására.

Az elsőben a téma az, hogy a Google miként használható hatékonyan a könyvtári tevékenységekben, így a katalogizálási munkában. Önmagában a világháló használata nem újdonság, és a szerző, *Jennifer Lang* a *Princeton University* könyvtárából nem is a keresőgépek összehasonlításával foglalkozik, hanem a Google néhány olyan tulajdonságára irányítja a figyelmet, amelyek munkáját segítik. Ezek közé tartozik az is, hogy a Google csatolókat ad korábbi, eltárolt változatokhoz is. Ez, együtt azzal, hogy a Google fordítási segítséget is nyújt, továbbá hogy sok eszköze van a keresés szűkítésére, lényegesen javítja a katalogizálás eszköztárát.

Lang manapság kizárólag elektronikus erőforrásokat katalogizál. Első példája CD-kre és DVD-kre vonatkozik, amelyeknek gyakran hiányos a dokumentációja, és ha a nyelvet sem ismeri, akkor gondot okozhat a dokumentum jellemzőinek megragadása. A bemutatott lemez nem nyílt meg a számítógépén, borítójának, lemezcímkéjének szövegei hiányosak voltak. A Google-val végzett keresés, és a spanyol nyelvű szöveg fordítása után hamar eljutott egy olyan múzeumhoz, amelynek gyűjteményében szerepelt a dokumentum, és itt megtalálta a pontos leírást. Innen tovább haladva találta meg a kiadót is, és megfelelő, leírást is tartalmazó katalógustételt tudott készíteni.

A közlemény bemutat egy másik, adatsorokkal kapcsolatos keresőpéldát is, amelynél az authority-adat pontosításához a Google *site*-operátorának segítségével jutott el több lépcsőben.

Végül ismerteti azt, a tanulmánya számára készített felmérést, amelyre 571 katalogizáló szakember adott válaszokat 2006 októberében. A könyvtárossra vonatkozó hat és a Google-val kapcsolatos kérdésre kapott nagyszámú válasz már sok következtetés levonására adott lehetőséget, amelyek alapján a szerző megerősítve látja feltevését: a Google hasznos kiegészítő eszköz a katalogizálásban.

E csoportba még két közleményt soroltak a szerkesztők. Az egyikben leírják, hogy a Google *Analytics* funkció miképpen segíti a könyvtárosokat hálóoldalaik tartalmának áttekintésében, továbbfejlesztésében és optimalizálásában, míg a másikban arról olvashatunk, hogy egyes Google-modulok hogyan használhatók trükkös referenzskérdések megoldásában.

Az utóbbiban *Jill Cirasella* abból indul ki, hogy az olvasó és a tájékoztató könyvtáros mellé a Google szolgáltatásait is be kell vonni a referenzsinterjú folyamatába. A keresőgép elsősorban a rosszul megfogalmazott kérdések, pontatlan idézetek és adatok, valamint az elírások tisztázására alkalmas

eszköz a feltett kérdés véglegesítésénél. A Google nem panacea, de sok „beteg” kérdés megoldására alkalmas – szól a végső következtetés.

A közlemények második csoportja bemutatja azt, hogy a könyvtárosok miként alkalmazkodnak a Google-kor szolgáltatási modelljéhez, amelyben a könyvtárhasználó elvárásai vezérik a szolgáltatást. Egy tanulmány foglalkozik a könyvtárközi kölcsönzésben és a dokumentumszolgáltatásban a könyvtárakat ért kihívásokkal; az OCLC például négy másodpercenként küld ki kért dokumentumokat, és a Google tervei között is szerepel ez a szolgáltatás. Az alapprobléma az, hogy a kialakult gyakorlat kissé körülményes és hosszadalmas a mai kor tempójához és a világháló gyors reagálásához képest. A szerző, *Beth Posner* szerint még nem dönthető el, hogy egy átalakulásnak vagyunk-e tanúi, vagy gyökeres paradigmaváltás várható. Az amerikai könyvtárosok egy csoportja mindenestre hozzálátott egy új globális szolgáltatási modell kereteinek kidolgozásához.

Egy másik közlemény a *Netflix* (a legnagyobb DVD-kölcsönző szolgáltató) és az *Amazon* cégek által kifejlesztett modelleket mutatja be. Az OCLC WorldCat beépülő modul és más eszközök segítségével az ügyesebb olvasók már könnyen, széles körben megtalálhatják a kívánt dokumentumokat, és ezek az eszközök a könyvtáraknak is jó lehetőségeket nyújtanak, ha szerepüket ki akarják terjeszteni az adott környezetben. Sokkal hasznosabbá válhatnak olyan közösségi központokként, ahol számítógéphez, ingyen videókhoz és könyvekhez juthatnak az emberek. Elsődleges tartalom- és információszolgáltatókká válhatnak, és versenybe szállhatnak más információszolgáltató cégekkel, ha az Amazon és a Netflix filozófiáját és technikáját átveszik. Ebből az áttekintésből és a könyvtár 2.0 elveire épülve születhet meg a könyvtári dokumentumszolgáltatás új modellje (a divatnak megfelelően a Library Delivery 2.0), amely személyhez kötött, az elvárásnak megfelelő, és gyors. A könyvtár – e filozófia szerint – információt szolgáltat bárhova, bármikor az olvasó kívánságára, és a számára alkalmas formátumban.

További három közlemény tartozik még az adaptációs csoportba. Az első arról szól, hogy a Google módszerét átvéve, a tartalomjegyzékekkel ki kellene egészíteni a katalógustételeket. A második ismerteti, hogyan szervezték meg egy ún. Permanent Digital Format Libraryt, és ahhoz kapcsolódó belső szolgáltatásokat Ohio állam (USA) főügyészi hivatalában olyan Google-kori techni-

kákkal, mint az RSS és a korszerű figyelemfelhívó (*alert*) szolgáltatás. A könyvtárosi tudás és a korszerű technikák együtt látványos eredményeket tudnak elérni. Az olvasó azt hinné a téma alapján, hogy a következő, a nyílt forrású programokról írt közlemény kakukktojás ebben a csoportban. A szerzők azonban arról próbálják meggyőzni a könyvtáros-közösséget, hogy az érdekek és az értékek hasonlósága miatt a könyvtáraknak adaptálnia kellene a nyílt forrású eszközöket a könyvtári szolgáltatásokba. A „nyílt forrású” megjelölés a szerzők felfogásában szélesebb értelmű, mint az eredeti, szoftverfejlesztésre vonatkozó elképzelés: szabad kultúra, szabad hozzáférés, nyílt tartalmak, archívumok, szabványok. Megosztott tudás, szabad terjesztés, közös fejlesztés. Díjmentes szétosztás, eszközök az adaptációhoz és a továbbfejlesztéshez, olyan licenckezelés, amely védi az alkotó és az együttműködők jogait, miközben megengedi a felhasználók széles körű hozzáférését. A szerzők e filozófia következményeit és stratégiáit vizsgálják.

A cikkek harmadik csoportja azt fedi fel, hogy hogyan változnak a könyvtárosok, hogyan gondolkoznak az olyan kérdésekről, mint a szakértelem a Google-korban. Három tanulmányt olvashatunk erről. Az első szerzője azt állítja, hogy itt a lehetőség arra, hogy a könyvtárosok elősegítsék a mélyebb információs írástudást. Bár a felsőoktatás hallgatói azt hiszik magukról, hogy szakértők az információkeresésben, mert ismerik a Google-t, a könyvtárosok feladata az információs műveltség fejlesztésében kritikusabb, mint valaha. A másik két írás az autentikusság kérdéseit feszegeti. Mariana Regalado az akadémiai, egyetemi környezetben vizsgálja a kérdést: mit ér a világhálón mozgó hallgatók sikerélménye, illetve információkeresési tudása. Különösen akkor, amikor egyes források, így a Wikipédia autentikusságát illetően vannak még viták. A könyvtárosok egyrészt ellensúlyt képviselnek a szakszerű kutatás új egyensúlyának létrehozásában, másrészt azt teszik, amit már régóta: értelmes kontextust nyújtanak a kutatás számára, olyan árnyalt, beleérző és gondolat-teli segítséget, amelyet egyetlen online keresőeszköz sem tud adni. A következő cikk a *digg.com* példáján keresztül a „közösségi hitelesítést” megtestesítő új portálokat mutatja be. A könyvtárosok régóta két kérdés megválaszolásával értékelik egy dokumentum autoritását: ki írta, és mely intézmény neve alatt? A világhálón található tartalmaknál ez összetettebb problémává vált. Az olyan híreket közlő portálok esetében, mint a *digg.com*, olyan szerzői tapasztalatok, szakértelmek jelennek meg,

amelyeknek nem feltétlenül van akadémiai elismertségük. A digg-modellben a regisztrált olvasók (180 ezren) beküldhetik kedvenc weblapjaik vagy anyagaik csatolóit, rövid leírással, amelyek felkerülnek a honlapra, és ezután a résztvevők szavazhatnak mellettük vagy ellenük. A szavazás hoz létre egyfajta közösségi elismertséget, autoritást. A folyamat új helyzetet teremt a kutatók és a felsőoktatás hallgatói, de a könyvtárosok számára is. Utóbbiaknak segíteniük kell megérteni az olvasóknak, hogy mit is látnak, és hogyan jutottak el oda.

A kötetet záró esszében egy már nem éppen fiatal szerző, *JoEllen Broome* gondolatait olvashatjuk a fiatal *Arthur király* történetével kapcsolatban, *T. H. White: The Once and Future King* című műve alapján, mint metaforát a könyvtárosként átélt szakmai és személyes átalakulásról, nem hallgatva el az aggodalmakat sem a Google-kor mágikus erejéről.

/Libraries and Google. = Library Philosophy and Practice, Special Issue, 2007. június,
<http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/lppgoogle.htm/>

(Horváth Péter)